

Een proces tegen Jan van Dijk in 1784

In een schrijven van 17 september 1785 aan de heer Bachem, balijeraad der Duitse Orde, door de landkommandeur als commissaris over Gemert aangesteld, verklaart Peter Adrian de la Court, drossaard der Vrije Neutrale Grondheerlijkheid Gemert, dat hij "seekeren Jan van Dijk, inwoonder alhier.. heeft laten calangeren (d.i. bekeuren) in de door hem geincurreerde boete van sess guldens.... en bij faute voldoeninge gerigtelijk is geciteerd (d.i. gedagvaard) geworden ten einde van sig binnen drie dagen alhier op de commanderie in gijsseling te begeven....". Hij beklagt er zich over dat Jan van Dijk geweigerd heeft daaraan te voldoen en verzoekt de heer Bachem, voornoemde J. van Dijk te gelasten, de verschuldigde boete te betalen en hem wegens zijn wangedrag en verzet tegen de politie een reprimande te geven.

Wat was er gebeurd ? In verband met brandgevaar waren er voorschriften uitgevaardigd omtrent de schouwen, de plaats van de ashopen etc. Dit alles om zoveel mogelijk brand te voorkomen. Er bestonden o.a. bepalingen, dat het roet op tijd uit de schouw moest worden nagezien en "verders dat alle en eenieder, hij zij wie hij wille, sulle hebben te onthouden van na het vallen van de avond met de bamp of andersints eenig vlas te heekelen, vrijven of swongen". Hierop stond een boete van zes gulden. Deze verordening werd verondersteld bekend te zijn, want ze werd regelmatig voorgelezen o.a. op zondag 9 maart 1783 door Gerad Blankaerts, gerigtsbode te Gemert. In de verordening werd verder nog opgemerkt, dat de dag lang genoeg is om zijn brood te verdienen als men vlijtig werkt; als er 's-avonds niet wordt gewerkt, kunnen ook de naburen in gerustheid slapen. Jan van Dijk had tegen deze verordening misdaan, zoals blijkt uit de verklaring van G. Blankaerts:

"Wij verklaren, dat wij op den seftiende januarij 1784 des avonds ten huuse van Jan van Dijk, wonende alhier op den Heuvel gezien hebben, dat de twee dogters van Jan van Dijk voors. heekelende waren". Getuigen bij de verklaring waren Antoon Ehser en Thomas van der Horst, de schutter. Blankaerts verklaart verder, dat J. van Dijk twee maal is gecallangeerd in de boete, dus twaalf gulden.

Omdat van Dijk weigerde te betalen of in gijzeling te gaan, werd de gerichtsbode G. Blankaerts met een schutter naar het huis gezonden van Jan van Dijk, om hem tot de gijzeling te geleijden". Van Dijk was hierop voorbereid en had zijn maatregelen genomen, zoals blijkt uit het verslag van 6 maart 1784, door G. Blankaerts zelf opgemaakt: "Edoch vermits die man een aanhang had gemaakt en een anker genever had opgestoken, om alle baldadige te encourageren, die luyden daardoor couragie hebbende, wierde wij door dieselve, gewapent met messen, stokken, steenen en onder sware bedreijgingen weggejaagt, de steenen ront ons en op ons geworpen soo veel mogelijk ontvlugtende".

Een groot aantal inwoners van Gemert, blijkbaar belust op een relletje, was bij en in het huis van Jan van Dijk bijeen; de gesechtsdienaren werden uitgeschoolden en bovendien door allen, die dit zagen, voor de gek gehouden.

Jan van Dijk voelde zich in zijn eer en goede naam aangetast en wendde zich met een schrijven tot de heren schepenen "niet dan met smertelijke gevoeligheid". Hij doet in dit schrijven een boekje open over de praktijken en methoden van Gerard Blankaerts. Deze gaat "volgens de algemene faam" bij avond en 's-nachts, vergezeld van deschutter en dorpsdienaer, met een ladder langs de huizen; met behulp van de ladder kijkt hij door de bovenramen, zoals hij ook gedaan had bij Jan van Dijk, en zegt gezien te hebben, dat zijn dochters aan het vlass hekelen waren.

Daarop heeft de vorster hem tot boete veroordeeld en zelfs zonder het vonnis van de schepenen af te wachten tweemaal geprobeerd hem in gijzeling te stellen. De eerste keer heeft hij hem zelfs uit het huis willen halen van zijn zoon Joost aan het Binderseind.

Blijkbaar om Blankaerts zo zwart mogelijk te maken bij de schepenen voegt hij er de volgende pikante bijzonderheid aan toe: dat de vrouw van Joost "grof zwanger gaande" door de honende geweldenarijen zo geschrokken was, "dat haar vrugt ten hoogste gevaar liep, dat deselve, om voor haar vrugt te sorgen, den heer Doctoer Ecrevisse bij den laten avond nog te doen roepen haer genoodzaakt heeft gevonden".

De tweede keer heeft hij hem uit zijn eigen huis op den Heuvel willen halen, zoals boven vermeld. Hij vraagt daarom van zulke gewedenarijen voortaan verschoond te blijven; zulks immers is een "affront voor een buyckvasten en gezeten burger". (Buyckvast is ergens voor vast wonend en daar zijn goederen hebbend).

Als Gerard Blankaerts kan bewijzen, dat Jan van Dijk schuldig is, is hij bereid direct de boete te betalen. De autoriteiten schijnen toch niet erg zeker van hun zaak geweest te zijn, want deze werd nu in handen gesteld van advocaat Willem Cornelis van Ackersdijk in Den Bosch, die op 17 maart 1784 een schrijven richtte tot de schepenen van Gemert. Hij verklaart, dat het rekest van Jan van Dijk "niet volgens stijl en practijc is ingereicht althans de conclusie daarbij genomen hangt aaneen als los zand". Daarom moest het rekest worden afgewezen.

Van de andere kant betwijfelt de advocaat eveneens of de drossard volgens debestaande verordeningen gerechtigd is geweest de boete bij parate executie in te vorderen. Van Dijk had, als hij meende "ten onrechte gecalongeert te zijn en paratelijk te worden geexecuteerd" daartegen be-

hoorlijk in oppositie moeten komen, wat hij alsnog kan doen.

Omdat het echter reeds zover is gekomen met de zaak geeft de advokaat de raad, om te proberen, de zaak op een civiele wijze af te maken, waarbij de schepenen hun goede diensten zouden kunnen geven.

Dit schijnt echter niet gelukt te zijn, want de drossard heeft al de stukken, die op het proces betrekking hadden, opgezonden aan Bachem, die 17 september 1785 antwoordde: "Zoude den heer Drossard het vonnis, waerdoor Jan van Dijk in eene boete van ses gulden wettelijk is gecondemnirt worden, desgelijks overgeeven, soo sal naader resolutie volgen. Decretum Gemert der 17-der 7-ber 1785, (was getekend): C.J.Bachem, des hohen duit-schen Ordens Balleiraad en Secretaris als aangestelder Commissar".

M.H.J.Pennings

Een Brabants Heempark X

Uit de dagbladen vernemen wij, dat in de driehoek tussen Oirschot, Boxtel en Best een groot heempark zal gesticht worden. Het betreft een opervlakte van rond de 1000 hectare. Naar het zich laat aanzien stelt men zich ten doel, het landschapsschoon en de oude gebouwen, die zich op dit terrein bevinden, te beschermen tegen de moderne invloeden. Tegelijk zou men, waar nodig, streek-eigen objecten een plaats willengeven in het park.

Zoals in dit tijdschrift al meermalen is gesteld, valt veel, wat oud en mooi is, ten offer aan de ruilverkaveling. In het geplande streekpark zal men nu de houtwallen, kleine en grote bossen, karakteristieke velden en andere typische landschapsbeelden beschermen.

Door het volvoeren van dit plan, gaat de wens van Brabants Heem in vervulling, om een paar oude buurtschappen met hun landelijke omgeving te conserveren.